

การศึกษาเปรียบเทียบยันต์ไทยในประเทศไทยกับยันต์ฮู้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน A Comparative Study of Thai Talismans and Chinese Talismans

หลิว ฉิน^{1*} และ ซีร์โชติ เกิดแก้ว²

Liu Qin^{1*} and Teerachoot Kerdkaew²

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก, หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

¹ Ph.D. candidate, Department of Language Studies, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University

² รองศาสตราจารย์, ดร. สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

² Associate Professor Dr., Department of Humanities and Social Sciences, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University

*Corresponding author, E-mail: liuqin@insightthai.com, tongin2000@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทยในประเทศไทยกับยันต์ฮู้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการวิจัยพบว่า ยันต์ไทยมากจากการเผยแพร่ของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ศิลปะโบราณวัตถุ วรรณคดี และประวัติศาสตร์ รูปแบบของยันต์ไทยพบ 6 รูปแบบ คือ ยันต์กลม ยันต์สามเหลี่ยม ยันต์สี่เหลี่ยม ยันต์แฉก ยันต์ลูกผสม และยันต์รูปแบบอิสระ ความเชื่อของยันต์ไทย พบว่า มาจากพลังอำนาจในธรรมชาติ ภูตผีปีศาจ อำนาจศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้าในศาสนาและไสยศาสตร์ ส่วนความเป็นมาของยันต์ฮู้ พบว่า มาจากโบราณวัตถุ นิทานพื้นบ้าน และประวัติศาสตร์ รูปแบบของยันต์ฮู้พบ 5 รูปแบบ คือ ตัวอักษรจีนตัวเต็มหรือซ้ำ ตัวอักษรจีนลากเส้น ลายสัตว์มงคล รูปที่ดูไม่ออก และตัวอักษรจีนผสมกับรูปเทพเจ้า ความเชื่อของยันต์ฮู้พบว่ามาจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ภูตผีปีศาจ อำนาจศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้าในลัทธิเต๋า และไสยศาสตร์

ผลการเปรียบเทียบพบว่า ยันต์ไทยและยันต์ฮู้มีพื้นฐานมาจากการนับถือดิน ฟ้า ไฟ ลม อากาศของคนโบราณ และนำความเชื่อด้านศาสนาผสมผสาน โดยยันต์ไทยได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ขณะที่ยันต์ฮู้ได้รับอิทธิพลจากลัทธิเต๋า รูปแบบของยันต์ทั้งสองประเภทเขียนเป็นตัวอักษรและมีรูปภาพประกอบ โดยยันต์ไทยส่วนใหญ่เขียนเป็นอักษรขอม ส่วนยันต์ฮู้เขียนเป็นตัวอักษรจีน ความเชื่อของยันต์ทั้งสองมีความคล้ายกันในทุกด้าน และเน้นด้านไสยศาสตร์เป็นหลัก ที่สำคัญยันต์ทั้งสองประเภทเป็นสื่อแห่งภูมิปัญญาที่แฝงด้วยเรื่องราว คติธรรม คำสอนทางศาสนา และความงามที่แสดงถึงอัตลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติที่กำลังถูกกลืนไป

คำสำคัญ: การเปรียบเทียบ, ยันต์ไทย, ยันต์ฮู้, ความเชื่อ, ภูมิปัญญา

Abstract

This article bases on the qualitative research about the origins, types, beliefs and wisdom of Thai talismans compared to Chinese talismans. Documentary study and in-depth interviews are research methodology. Research findings are reported as a descriptive analysis. For Thai talismans in Thailand, the research found four sources of the origin including the arrival of Buddhism and Brahmanism at Thailand; antique art; literature and history. Six types of Thai talismans were found, including the circle shape; triangle shape; square shape; row shape; two types mixed; and free form. Five beliefs relating to Thai talismans found are the supernatural power; ghosts and spirit related; power related; religious gods; and superstition. For Chinese talismans in People's Republic of China, the origin is from three sources, including antiquities; folktales; and history. Five types are found, including the old Chinese characters type; the type of Chinese characters in the form of auspicious animals; the free form type; the type that doesn't look out and the type of Chinese characters with gods. Five beliefs relating to Chinese talismans found are the supernatural power; ghosts and spirit related; power related; gods of Taoism; and superstition.

By the comparative study, many similarities of Thai and Chinese talismans are observed; the origins of both are relating to the worshipping of earth; sky; fire; wind; and air of the ancestors. Religious beliefs of Buddhism and Brahmanism, which are not original in Thailand, are interwoven in Thai talismans, while beliefs in Taoism, the original religion in China, mixed in Chinese talismans. Characters of Khorm and Chinese languages along with drawings are written on Thai and Chinese, respectively, talismans studied. Beliefs relating to both talismans are similar which focuses on superstition. Importantly, the two studied talismans are mediums that show the wisdom, through tales; moral; religious teachings and beauty, which is the fading cultural identities.

Keywords: comparative study; Thai talisman; Chinese talisman; beliefs; wisdom

บทนำ

ความเชื่อเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมาก โดยเฉพาะสังคมในอดีตที่เชื่อในอำนาจเหนือมนุษย์และธรรมชาติ ซึ่งถูกตีความอย่างหลากหลายตามความคิดและจินตนาการของคนในแต่ละสังคม ส่งผลให้ความเชื่อมีอิทธิพลต่อชีวิตและสังคมในหลายด้าน เรื่องที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ ความเชื่อกลายเป็นพลังที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่มนุษย์ในการดำรงชีวิต รวมถึงก่อให้เกิดค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมที่เป็นบรรทัดฐานของสังคมด้วย (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2554) ระบบเลขยันต์ต่าง ๆ ถือเป็นหนึ่งในความเชื่อที่มากับมนุษย์ การที่จะกล่าวว่า ระบบเลขยันต์เป็นของชนชาติใดชนชาติหนึ่งก็คงไม่ได้ ในอารยธรรมโบราณของโลกทุกภูมิภาคก็ล้วนมีความเชื่อเรื่องดังกล่าวมาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ แม้ว่ารูปแบบภายนอกของยันต์แต่ละภูมิภาคจะแตกต่างกันไปบ้าง ทว่าสาระและแนวคิดเหมือนกันแทบทุกประการ กล่าวคือยันต์ต่าง ๆ มักเกิดจากแนวคิดแผนภูมิของจักรวาล อันได้แก่ดวงดาวและจักรราศีต่าง ๆ และอำนาจของเทพบรรพกาล อันได้แก่ธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไป ความเชื่อดังกล่าวได้ผสมผสานกับแนวคิดด้านศาสนาจนกลายเป็นสิ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในดินแดนสยามนี้ ระบบเลขยันต์ได้วิวัฒนาการมาเป็นเวลาช้านานจนกลายเป็นแบบแผนที่มีความลึกซึ้ง ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งได้ทีเดียว (ณัฐธัญ มณีรัตน์, 2551)

“ยันต์” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ให้ความหมายว่า ตารางหรือลายเส้นเป็นตัวเลข อักษร หรือรูปภาพที่เขียน สัก หรือแกะสลักลงบนแผ่นผ้า ผิวหนัง ไม้ โลหะ เป็นต้น ถือว่าเป็นของขลัง เช่น ยันต์ตรีนิสิงเห ยันต์พระเจ้า 5 พระองค์ เรียกเส้นหรือผ้าเป็นต้นที่มีลวดลายเช่นนั้นว่า เส้นยันต์ ผ้ายันต์ เรียกพิธีที่ทำเช่นนั้นว่า ลงเลข ลงยันต์ ความเชื่อเกี่ยวกับยันต์ ไม่ว่าจะในทวีปเอเชียหรือทั่วโลก ถือเป็นสิ่งที่สืบเนื่องต่อกันมาตั้งแต่ยุคศีกดาบรพพ์ ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยสำหรับชาวไทย เป็นความเชื่อที่อยู่คู่กันมาอย่างช้านาน ซึ่งคำว่า “ยันต์” มาจากคำว่า “ยัญญู” เป็นภาษาบาลี ความเชื่อและวัฒนธรรมยันต์เข้ามาในประเทศไทยแล้วได้ผสมผสานกับศาสนา พุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งชาวไทยส่วนใหญ่ นับถือยันต์ในทางไสยศาสตร์ โดยเฉพาะอนุภาพของยันต์ต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ยันต์ที่ปรากฏในสังคมมีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นผ้ายันต์ เส้นยันต์ ตะกรุด พระเครื่อง หรือการสักยันต์บนผิวหนัง ความเชื่อเรื่องยันต์ปรากฏในการดำรงชีวิตของชาวไทยในทุกที่ทุกเวลา มีบทบาทและอิทธิพลต่อชีวิตของชาวไทยอย่างมาก

ยันต์ฮู้ หรือยันต์จีนนั้น ชาวไทยจะเรียกว่า ฮู้จีน โดยคำว่า “ฮู้” มาจากภาษาจีนที่เขียนว่า “符” แปลว่า “ฮู้” เป็นยันต์ที่เห็นกันทั่วไป เขียนเป็นตัวอักษรจีนบนกระดาษสีเหลืองและสีเขียว เป็นต้น ความเชื่อเรื่องยันต์ฮู้เป็นความเชื่อที่อยู่กับชาวจีนมาอย่างยาวนานตามประวัติศาสตร์จีน มีต้นกำเนิดมาจากความเชื่อในลัทธิเต๋าของจีน และความเชื่ออย่างหนึ่งที่ชาวจีนหรือชาวไทยเชื่อสายจีนสืบทอดกันมา ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ในสังคมจีนหรือสังคมไทย มักจะใช้ยันต์ฮู้ในการขึ้นบ้านใหม่ ซ็อรลยนต์คันใหม่ ย้ายที่ทำการของบริษัท หรือเปิดธุรกิจ มักจะมีการนำยันต์ฮู้ไปติดที่หน้าประตูบ้านเรือน บนรถยนต์ หรือแม้กระทั่งการเดินทางไกล การเข้าสอบ หรือการทำงาน ก็มักจะพกยันต์ฮู้ติดตัว รวมถึงการเผายันต์ฮู้

แล้วจับน้ำอุ้งกับยาสมุนไพรจีนเพื่อรักษาโรค เป็นต้น ยันต์ธู้อือเป็นเครื่องรางของขลังประเภทหนึ่งสำหรับชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีน โดยที่ปรากฏในสังคมจีนและสังคมไทยมีทั้งผ้ายันต์และไม้ยันต์ แต่ที่เห็นกันมากที่สุด คือ กระดาษยันต์

ยันต์ไทยและยันต์ธู้อือต่างเป็นความเชื่อเรื่องยันต์ โดยยันต์ไทยถูกเผยแพร่ไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนและทั่วโลก ขณะที่ยันต์ธู้อือก็ถูกเผยแพร่ตามการอพยพของชาวจีนทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก อย่างไรก็ตาม คนส่วนใหญ่มักมองเรื่องยันต์ว่าเป็นเรื่องงมงาย เป็นวัฒนธรรมล้าหลัง และให้ความสำคัญแก่อาณาภาพของยันต์ โดยไม่ค่อยมีคนให้ความสนใจในเรื่องภูมิปัญญาและศิลปะที่แฝงอยู่ในยันต์ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะนักศึกษาดังชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อและรูปแบบยันต์ไทยและยันต์ธู้อือในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมุ่งศึกษาถึงความเหมือนกันและความแตกต่างกันของความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทยและยันต์ธู้อือ ซึ่งการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสืบทอดวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะศึกษายันต์ไทยและยันต์ธู้อือต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทยในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ธู้อือในสาธารณรัฐประชาชนจีน
3. เพื่อเปรียบเทียบความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทยในประเทศไทยและยันต์ธู้อือในสาธารณรัฐประชาชนจีน

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับข้อใดข้อหนึ่งไว้ว่าเป็นจริง การยอมรับเช่นนี้โดยสารถะสำคัญแล้วเป็นการรับเชิงพุทธิปัญญา แม้ว่าจะมีอารมณ์และความสะเทือนใจเข้ามาประกอบด้วย ความเชื่อจะก่อให้เกิดภาวะทางจิตขึ้นในบุคคล ความเชื่อเป็นความรู้สึกเชื่อมั่นศรัทธาของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเกิดจากความไม่รู้ ความหวาดกลัวต่อธรรมชาติ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติและมนุษย์ หรือต้องการความชดเชยก็ตาม ซึ่งช่วยบันดาลให้เกิดความสุขหรือทุกข์ เป็นสิ่งที่ทำให้มีความมั่นใจและมีกำลังใจมากขึ้น ถ้าขาดสิ่งเหล่านี้เสียแล้วก็ไม่อาจทำอะไรให้บรรลุเป้าหมายที่ดีได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับยันต์

ความเชื่อเรื่องยันต์มีอยู่ทุกที่ของโลกและอยู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างช้านาน เป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความเชื่อเรื่องยันต์ในสังคมไทยและสังคมจีนส่วนใหญ่ถูกมองว่าเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ แต่ความเชื่อเรื่องยันต์ที่ปรากฏในสังคมไทยหรือสังคมจีนล้วนมีการผสมผสานกับศาสนาในพื้นที่นั้น ๆ จึงมีภูมิปัญญาแฝงอยู่ในความเชื่อเรื่องนี้ด้วย

3. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาจากความเชื่อ

ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของมนุษย์ ซึ่งมีความเชื่อด้านสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ศาสนา ภาวะที่อยู่ การรักษาโรค เป็นต้น โดยภูมิปัญญาของความเชื่อเป็นการนับถือจักรวาลและโลก ศาสนา เป็นต้น เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับมนุษย์ รวมถึงความไม่รู้ ความกลัว การเกิด การตาย ลม ดิน ไฟ อากาศ เป็นต้น ส่วนด้านศาสนาก็จะถูกนำมาใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์และสั่งสอนมนุษย์ให้ประพฤติปฏิบัติไปในทางที่ดี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Document Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยันต์ไทยในประเทศไทยและยันต์ฮู้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน
2. ศึกษาประวัติและความเป็นมาของยันต์ไทยในประเทศไทยและยันต์ฮู้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน
3. สร้างเครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ โดยพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหาและสำนวนที่ใช้แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ
4. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับยันต์ไทยในประเทศไทยและยันต์ฮู้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ด้านความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทยในประเทศไทย
6. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ด้านความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาฮู้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน
7. วิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทยในประเทศไทยและยันต์ฮู้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน
8. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทยและยันต์ฮู้ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทยในประเทศไทย

1.1 ความเป็นมาของยันต์ไทยในประเทศไทย

ความเป็นมาของยันต์ไทยในประเทศไทยพบว่า มาจาก 4 แหล่ง คือ (1) การเผยแพร่พบว่า ยันต์ถูกเผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยเป็นเวลาช้านาน แรกเริ่มเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง

เฉียงใต้ ส่งผลให้ชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย ยันต์ไทยส่วนใหญ่เป็นองค์รวมของสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ทั้งรูปทรง ลายเส้น รูปภาพ อักษร ตัวเลข คาถา และชื่อยันต์ที่สื่อถึงพระพุทธเจ้า หลักคำสอน พุทธสาวก คัมภีร์ ศาสนพิธี ปุชณียวัตถุ เทพ ยักษ์ มนุษย์ สัตว์ และเรื่องอื่น ๆ (2) ศิลปะโบราณวัตถุพบว่า สงฆ์ได้สืบทอดการสร้างพระพิมพ์จากรุ่นสู่รุ่น เห็นได้จากพระพิมพ์ที่ถูกบรรจุไว้ในพระเจดีย์ต่าง ๆ แถบเมืองกำแพงเพชร เมืองสุพรรณบุรี เป็นต้น ขณะที่เมืองอื่น ๆ ก็มีหลักฐานที่บ่งชี้ถึงการสร้างพระพิมพ์จากจาริกลานเงินและจาริกลานทอง ซึ่งเป็นวัตถุที่บอกถึงอาณาเขตและวิธีการอาราธนาประการต่าง ๆ อีกทั้งยังปรากฏชื่อฤๅษีเป็นผู้สร้างหลายตน ดังเช่นจาริกลานเงินอักษรขอมที่พบในพระเจดีย์ วัดบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ได้กล่าวถึงฤๅษีผู้สร้าง วัสดุในการสร้าง การใช้มนตร์คาถา ยันต์ประกอบ และอาณาเขตของพระพิมพ์ที่สร้าง รวมถึงวิธีนำไปใช้ (3) วรรณคดีไทยพบว่า วรรณคดีสมัยอยุธยา ได้กล่าวถึงยันต์หลายเรื่อง เช่น ลิลิตพระลอ บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน และ (4) ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะสมัยอยุธยาตอนปลาย พบว่า ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช การศึกษาเรื่องเลขยันต์และเวทมนตร์คาถาเจริญรุ่งเรืองมาก ระบบเลขยันต์ถูกพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบและมีการเรียนกันอย่างแพร่หลาย ความเชื่อในลักษณะนี้ได้แพร่กระจายไปยังทุกชนชั้น โดยพระเถระจารย์ในอดีตที่ชาวไทยรู้จัก ยอมรับด้วยความศรัทธา และเชื่อมั่นในอิทธิปาฏิหาริย์มากที่สุด

1.2 รูปแบบของยันต์ไทยในประเทศไทย

รูปแบบของยันต์ไทยพบ 6 รูปแบบ ได้แก่ (1) ยันต์วงกลม หมายถึง ยันต์ที่มีรูปลักษณะวงกลม อาจมีวงเดียวหรือสองวงขึ้นไป ภายในมีเส้นแบ่งเป็นช่อง ๆ เรียกว่า “กระดุกยันต์” สำหรับใส่ อักษร มนต์ เช่น ยันต์ปิโย ยันต์มงกุฎพระเจ้า (2) ยันต์สามเหลี่ยม หมายถึง ยันต์ที่มีรูปลักษณะสามเหลี่ยม อาจมีรูปสามเหลี่ยมเพียงรูปเดียวหรือซ้อนกันก็ได้ โดยลงตัวอักษรตามช่องหรือมุมที่เป็น หัวใจของยันต์ เช่น ยันต์นกการเวก ยันต์เก้ายอด (3) ยันต์สี่เหลี่ยม หมายถึง ยันต์ที่มีรูปลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าโดยจะมีเส้นแนวตั้งกับเส้นแนวนอนเป็นช่องไว้ใส่อักษร คาถา และมุมยันต์ทั้ง 4 ด้านจะมีการขมวดเอาไว้ ทั้งนี้ ชาวไทยจะคุ้นเคยกับรูปแบบยันต์สี่เหลี่ยมมากกว่ารูปแบบยันต์อื่น ๆ เช่น ยันต์ตะกรุดโทน ยันต์โภคทรัพย์ (4) ยันต์แถว หมายถึง ยันต์ที่มีลักษณะเรียงอักษรเป็นแถวแนวตั้งหรือเรียงอักษรเป็นแถวแนวตั้งและตีเป็นตารางซ้อนกัน เช่น ยันต์ห้าแถว ยันต์ฉัตรเพชร (5) ยันต์ลูกผสม หมายถึง ยันต์ที่นำรูปแบบที่กล่าวข้างต้นมาผสมกันตั้งแต่ 2 รูปแบบขึ้นไป เช่น ยันต์พระพุทธ ยันต์แคล้วคลาด และ (6) รูปแบบยันต์อิสระ หมายถึง ยันต์ที่มีลักษณะเป็นรูปภาพหรือลายเส้นประกอบกันหรือรูปร่างกลม รูปสามเหลี่ยม และรูปสี่เหลี่ยมประกอบกันเป็นรูป โดยยันต์รูปแบบนี้มักจะพบในผ้ายันต์ และการสักยันต์บนผิวหนัง เช่น ยันต์พญาราชสีห์ ยันต์มหาอุด

1.3 ความเชื่อของยันต์ไทยในประเทศไทย

ความเชื่อที่ทำให้เกิดรูปแบบยันต์ไทยพบ 5 ด้าน ได้แก่ (1) พลังอำนาจเหนือมนุษย์ที่สถิตในธรรมชาติ เป็นความเชื่อที่เกิดควบคู่กับสังคมมนุษย์โบราณ เช่น ฟ้าย่อง ฟ้าย่า ผนตก ไฟ ลม ดิน น้ำ มนุษย์ได้สร้างเวทคาถาและนิทานต่าง ๆ เพื่อนำมาอธิบายสิ่งที่ตัวเองไม่รู้ และได้สร้างยันต์ขึ้นมาเพื่อแสดงถึง

ความเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นเพื่อขอไม่ให้ทำร้ายและให้ปกป้องคุ้มครองตน (2) ภูตผีปีศาจ เป็นความเชื่อที่เกิดจากความกลัวสิ่งชั่วร้ายที่ไม่สามารถอธิบายได้ เช่น วิญญาณที่จะมาทำร้ายชีวิตมนุษย์ ยันต์จึงเป็นเครื่องมือที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยป้องกันภัยและขจัดสิ่งที่ไม่ดีเหล่านั้น (3) อำนาจศักดิ์สิทธิ์ เป็นความเชื่อที่สำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจจากธรรมชาติ หรืออำนาจในความสัมพันธ์ของมนุษย์ อำนาจทำให้มนุษย์มีพลัง มีฐานะ และมีหน้ามีตาในสังคม ยันต์ที่มีความเชื่อด้านนี้ จึงสามารถเพิ่มพลังให้แก่ผู้ศรัทธา (4) เทพเจ้า เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ชาวบ้านจะนับถือบูชาพระสงฆ์ที่มีวิชายันต์เหมือนกับเทพ เช่น หลวงปู่ทวด และมีการนำเทพเจ้ามาเป็นองค์ประกอบในการสร้างยันต์และเชื่อว่ายันต์ดังกล่าวมีอานุภาพในหลายด้าน เช่น การปกป้องคุ้มครองภัย นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ที่ศรัทธาได้เรียนรู้จักหลักศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าด้วย และ (5) ไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อที่ไม่เกี่ยวข้องกับพุทธธรรม แต่เป็นความต้องการของมนุษย์ แยกเป็น ไสยศาสตร์ขาวกับไสยศาสตร์ดำ (มนตร์ดำ) ไสยศาสตร์ขาว หมายถึง การใช้คาถาอาคมผ่านยันต์เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เช่น ยันต์ที่เรียกทรัพย์ เสริมดวง เสริมเสน่ห์ รักษาโรค ส่วนไสยศาสตร์ดำ หมายถึง การใช้ยันต์ที่มีคาถาอาคมเพื่อทำร้ายผู้อื่น ทำให้ชีวิตหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นประสบกับหายนะ

1.4 ภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในยันต์ไทย

ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในยันต์ไทยมี 5 ด้าน ได้แก่

1.4.1 ด้านแก้ไขปัญหาชีวิต ความเชื่อเรื่องยันต์มีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ศรัทธามีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เสริมสร้างกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาชีวิต ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

*ความเชื่อเรื่องยันต์ ไม่ว่าจะเป็นเพราะความไม่รู้ของคนโบราณ เชื่อใน
วิญญาณ หรือทางศาสนา ไสยศาสตร์ก็ล้วนสะท้อนถึงความต้องการของมนุษย์
ยันต์สามารถสร้างกำลังใจ เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้พลังสู้กับปัญหาชีวิต*

(ณัฐกานต์ จิระวณิชศิริกุล, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2566)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ยันต์คือเครื่องมือที่คนโบราณนำมาใช้แก้ไขปัญหาวิตด้านต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์ผ่านความเชื่อที่สามารถสร้างพลังใจให้แก่ผู้ศรัทธา ส่งผลให้ผู้ศรัทธามีความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต รู้สึกปลอดภัย คลายความกลัวภัยอันตรายต่าง ๆ ได้

1.4.2 ด้านธรรมะ ความเชื่อเรื่องยันต์มีหลักธรรมทางศาสนาแฝงอยู่ เมื่อมนุษย์เชื่อในความดีของยันต์ก็จะได้เรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาไปด้วย ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

*ยันต์ไทยแฝงด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงศรัทธาต้องมี
ปัญญากำกับ ไม่ให้เชื่อยันต์ไทยอย่างงมงาย หลักความเชื่อมี “กาลามสูตร”
และศรัทธา 4 โดยกาลามสูตรเป็นหลักความเชื่อที่พระพุทธเจ้าวางให้
พุทธศาสนิกชนเชื่ออันใด ต้องมีสติปัญญา ศรัทธา 4 เป็นองค์ประกอบสำคัญ
เป็นสัญลักษณ์ของยันต์ไทย โดยให้เชื่อสิ่งที่มีเหตุผล*

(สีหราช จิระวณิชยศิริกุล, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2565)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ยันต์ไทยในมิติหนึ่งจะแฝงไว้ด้วยหลักธรรมหรือเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จากตัวอย่างคือ การสอนให้มนุษย์มีความเชื่ออย่างมีปัญญา มีเหตุผล ไม่มั่งงายตามแก่นของศรัทธาในกาลามสูตร

1.4.3 ด้านสมมติปัญญา ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยมีส่วนช่วยให้มนุษย์มีสติยั้งคิด ทำให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาชีวิต และตระหนักถึงความดีงาม มีความสงบในจิตใจ ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

ทุกทีที่แม่รู้สึกกังวลใจ นอกจากจะไปขอคำปรึกษาจากอาจารย์แล้ว แม่จะนั่งสมาธิหน้ายันต์ที่อาจารย์ให้ เพื่อให้เราใจเย็นลง ค่อย ๆ คิดหาวิธีมาแก้ไข ยันต์ก็เหมือนพระที่อยู่กับเราเสมอ คุ่มครองปกป้องเรา และทำให้จิตใจเราสงบ ไม่ให้อารมณ์มากำกับชีวิต ทำอะไรุ่นวาย อันนี้คือที่แม่รู้สึกนะ

(หทัยทิพย์ ลางคุณเสน, สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ยันต์ไทยไม่ใช่มีแต่ความเชื่อทางไสยศาสตร์อย่างที่คนบางส่วนเข้าใจ แต่ยังเป็นสื่อหรืออุบายที่ช่วยให้ผู้ศรัทธาตั้งสติ สงบใจ มีสมาธิสู้กับปัญหาชีวิต และไม่ปล่อยให้อารมณ์มากำกับชีวิตจนทำให้เกิดปัญหาวุ่นวาย

1.4.4 ด้านการสืบทอดวัฒนธรรม ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยเป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานในประเทศไทย ซึ่งมีการเรียนรู้และสืบทอดจนเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ส่งผลให้วัฒนธรรมไทยที่สื่อผ่านยันต์ไทยเป็นที่รู้จักไปทั่วโลกมากขึ้น ดังตัวอย่าง คำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

ตอนนี้เรื่องความเชื่อยันต์ โดยเฉพาะสักยันต์ไทย ไม่ว่าจะคนไทย คนจีน ฝรั่งเศส หรือญี่ปุ่น คนมาสักกันเยอะมาก รวมถึงเชิญอาจารย์ไปสักที่ต่างประเทศด้วย เพราะว่าคนต่างชาติเขานับถือและเชื่อยันต์สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจและให้พลังแก่ชีวิตของผู้ที่สักได้ ซึ่งก็ทำให้การสักยันต์ไทยได้แพร่หลายไปทั่วโลก และทำให้คนไทย หันมาสนใจวัฒนธรรมนี้มากขึ้น อาจารย์ก็อยากให้ผู้ที่มาสักหรือผู้ที่สืบทอดวิชาเข้าใจยันต์อย่างถูกต้อง ใช้ยันต์ในด้านดีด้วย

(ณัฐกานต์ จิระวณิชยศิริกุล, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2566)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยโดยเฉพาะการสักยันต์ได้แพร่หลายไปทั่วโลก ทำให้คนในประเทศต่าง ๆ รวมถึงคนไทยด้วยกันให้ความสนใจและเชื่อยันต์ไทยมากขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ยันต์ไทยสืบทอดและดำรงคุณค่าไว้ได้ก็คือ อาจารย์ผู้สักยันต์ไทยได้พยายามถ่ายทอดสาระสำคัญของที่เป็นภูมิปัญญาในยันต์ไทยและสอนให้ผู้สืบทอดต่อเข้าใจและใช้ยันต์ในทางที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ศรัทธา จึงจะทำให้วัฒนธรรมเกี่ยวกับยันต์ไทยสืบทอดและแพร่หลายมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา

1.4.5 ด้านศิลปะ การเขียนยันต์เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในตัว ไม่ว่าจะปรากฏในรูปแบบใด การเขียนยันต์จะมีกฎเกณฑ์การเขียนตามศิลปะที่สวยงามและมีคุณค่าด้านวัฒนธรรม ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

ผมรู้สึกว่ายันต์ไทยมีเสน่ห์มาก ไม่ว่าจะเป็นตัวอักษร หรือภาพประกอบ ตัวเลขต่าง ๆ การเขียนยันต์มีกฎของเขา ข้างบนต้องเขียนยังไง กลางต้องเป็นแบบไหน ล่างต้องเป็นยังไง แต่ก็ผสมผสานกับความสร้างสรรค์ของอาจารย์แต่ละคนด้วย โดยลวดลายการสักยันต์ก็อาจเป็นเหตุผลที่วัยรุ่นอย่างเรารู้สึกว่ายันต์ไทยสวย พิเศษ คุ้มวัฒนธรรม มีความหมาย

(นพดล มีมัน, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2566)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ยันต์ไทยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่สวยงาม มีกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนในตัว ไม่ใช่คนทั่วไปจะทำได้ ผู้ที่จะสักหรือเขียนยันต์ได้จะต้องผ่านการเรียนรู้จากครูอาจารย์และฝึกฝนจนชำนาญ ดังนั้นจึงทำให้ยันต์ไทยมีเสน่ห์ดึงดูดชาวต่างชาติให้มาสนใจ ทำให้ยันต์ไทยมีคุณค่าในสายตาของชาวต่างชาติ ผู้ที่นิยมชมชอบ เช่น ชาวจีนที่นิยมมาสักยันต์ไทยในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก

2. ความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ฮั่นในสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.1 ความเป็นมาของยันต์ฮั่นในสาธารณรัฐประชาชนจีน

ความเป็นมาของยันต์ฮั่นพบแหล่งที่มา 3 ด้าน ได้แก่ (1) วัตถุ ในยุคสมัยอินซางของจีน มีภาชนะสำริด ซึ่งบนเครื่องสำริดจะมีลวดลายต่าง ๆ ที่สวยงาม มักจะเป็นรูปทรงเรขาคณิต หรือรูปสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งรูปทรงเรขาคณิตส่วนมากจะเป็นสามเหลี่ยมที่เรียกว่า “เถาเทียะ” ลายมังกร ลายหงส์ ลายงูใหญ่ เป็นต้น ลวดลายต่าง ๆ ที่ปรากฏบนเครื่องสำริดสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวจีนโบราณว่าเป็นวัตถุที่สามารถช่วยชาวจีนให้ขึ้นสวรรค์ สามารถสื่อสารกับเทพเจ้าได้ ดังนั้น ก้อนเมฆ พ้าร้อง นก มังกร และเสื่อ จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์นับถือเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงกับเทพเจ้า ซึ่งยันต์ฮั่นมาจากลวดลายต่าง ๆ ที่ปรากฏบนเครื่องสำริด มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน (2) นิทานพบว่า มาจากพระแม่ตะวันตก หรือซีหวังหมู่ (西王母) ซึ่งเป็นเทวีในลัทธิเต๋า ในวรรณคดีเรื่อง “ซานไห่จิน” ได้บันทึกว่า จักรพรรดิเหลืองหรือหวงตี้ (黄帝) ระหว่างออกศึกรบกับจักรพรรดิซีเหยวฝินว่าได้รับยันต์ฮั่นจากซีหวังหมู่ และสู้รบชนะ ยันต์ฮั่นจึงกลายเป็นวิชาหนึ่งที่ปรากฏในสังคมมนุษย์ (Liu Xiaoming, 1995) นอกจากนี้ ยังมีวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ เช่น “ตำนานเทพเจ้า” กล่าวถึงเหล่าจื่อได้สร้างหนังสือยันต์ฮั่น 72 บท และส่งมอบต่อหุซุยเจี๋ย (徐甲) และชายเฉียง (蔡琼) เพื่อให้ใช้ยันต์ฮั่นมาช่วยชีวิตของมนุษย์ การที่หยวนสื่อเถียนจุนและเหล่าจื่อถูกมองว่าเป็นเทพเจ้าลี้ลับมาจากจินตนาการ ไม่ได้มีตัวตนอย่างแท้จริง ซึ่งก็เป็นตำนานที่เล่าต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น แต่ไม่มีหลักฐานแท้จริงที่สามารถยืนยันได้ และ (3) ประวัติศาสตร์ ยันต์ฮั่นมาจากตราประทับในสมัยราชวงศ์ฮั่น ต่อมาถูกลัทธิเต๋านำมาดัดแปลง หลักฐานที่ค้นพบเป็นครั้งแรกมาจากเจี๋ยกู่เหวิน (甲骨文) ซึ่ง

เป็นอักษรจีนโบราณชนิดหนึ่งที่จากนกระดองเต่า หรือกระดูกสัตว์ หรือจินเหวิน (金文) ซึ่งเป็นอักษรจีนชนิดหนึ่งที่เขียนบนโลหะในยุคสมัยซางโจว (商周时代) นอกจากนี้ ยังมีตราประทับที่เป็นคาถาอาญาสิทธิ์ด้านการทูตหรือการสั่งทหาร เป็นต้นอีกด้วย

2.2 รูปแบบของยันต์ฮู้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน

รูปแบบยันต์ฮู้พบว่ามี 5 รูปแบบ ได้แก่ (1) ตัวอักษรจีนตัวเต็มหรือซ้ำ หมายถึง ยันต์ฮู้ที่เขียนเป็นตัวอักษรจีนตัวเต็มหรือตัวอักษรจีนซ้ำ ๆ หลายตัว โดยจีนแปลว่า ตัวอักษรจีนที่เป็นตัวเต็มหรือเขียนซ้ำจะมีเส้นเขียนจำนวนมาก สามารถแสดงถึงพลังของยันต์ เช่น ยันต์ฮู้ที่เขียนเป็นพูเหวินชานหวงเหวิน (2) ตัวอักษรจีนลากเส้น จีนแปลจะเขียนยันต์ฮู้โดยใช้วิธีขีดเส้นตัวอักษรจีนยาว ๆ หรือลากเส้นวาดม้วนกัน เพื่อแสดงถึงความสวยงาม หรือให้เขียนเป็นลายก้อนเมฆหรือสายลม เป็นต้น เช่น ยันต์ฮู้เทียนเหวิน ยันต์ฮู้หยุนเหวิน (3) ลายสัตว์มงคล หมายถึง การเขียนเป็นตัวอักษรจีน หรือการเขียนให้มีลวดลายคล้ายกับสัตว์มงคลเพื่อแสดงถึงอำนาจ เช่น ยันต์ฮู้มังกร ยันต์ฮู้เสือ ยันต์ฮู้ปลา โดยส่วนใหญ่จะเขียนบนหยก จึงมักเรียกว่า ยู่เหวิน หลงจาง (ฮู้มังกร) หู่จาง (ฮู้เสือ) ในสมัยโบราณใช้ในการออกคำสั่งหรือแสดงอำนาจในกองทัพหรือทางการทูต (4) รูปที่ดูไม่ออก หมายถึง ยันต์ฮู้ที่เขียนออกมาจากจีนแต่ที่ผู้เขียนแล้วจะไม่มีใครดูออกว่าเป็นตัวอักษรจีนตัวใด ยันต์ฮู้ประเภทนี้มักเขียนตามรูปแบบโบราณที่มาจากเครื่องสำริด แสดงถึงฟ้าร้อง หรือเป็นสัตว์พิเศษที่คล้ายผีที่เรียกว่า เถาเทียะ เช่น เหลือยเหวิน หรือลายเถาเทียะ ซึ่งเป็นยันต์ฮู้ที่มีฉายาว่า ก่วยเหวิน (ภาษาผี) หมายความว่า มนุษย์อ่านไม่ออก และ (5) ตัวอักษรจีนผสมกับรูปเทพเจ้า เป็นรูปแบบที่ทันสมัย ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบยันต์ฮู้ที่ใช้เครื่องพิมพ์ไม่ได้มาจากการเขียนด้วยมือจีนแท้ โดยเป็นยันต์ที่มีตัวอักษรจีนผสมกับเทพเจ้าในลัทธิเต๋า เช่น ยันต์ฮู้เทพเจ้าไต้ ฮงกง ยันต์ฮู้เทพเจ้าหยวนซื่อเทียนจุน ซึ่งจีนแปลจะมองยันต์ฮู้แบบนี้ว่า ไม่ได้แสดงถึงพลังของยันต์ฮู้ เพราะในวิชาการเขียนยันต์ฮู้ ต้องมาจากจีนแท้ที่มีวิชาจริงและเขียนด้วยพลังประกอบคาถา รวมถึงมีการเชิญเทพเจ้าและผีสางทั้งหลายมาให้พลังพิเศษด้วย การพิมพ์ยันต์ฮู้ด้วยเครื่องจึงเสมือนเป็นกระดากเปล่า ไม่ได้มีพลังพิเศษใด ๆ

2.3 ความเชื่อของยันต์ฮู้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน

ความเชื่อที่ทำให้เกิดยันต์ฮู้พบว่ามีสาเหตุหลัก 5 ประการ ได้แก่ (1) ความไม่รู้ในสิ่งที่อยู่เหนือมนุษย์ ลวดลายเครื่องสำริดสมัยโบราณของจีนเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเชื่อในยุคแรก ๆ ของชาวจีน และยังเป็นต้นกำเนิดของยันต์ฮู้ โดยลายก้อนเมฆ ลายฟ้าร้อง ลายเถาเทียะ ต่างแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ในสมัยโบราณนับถือบูชาฟ้าดินและสิ่งที่อยู่เหนือมนุษย์ (2) ความกลัวภูตผีปีศาจ ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ชาวจีนต่างกลัวความตายและกลัวภูตผีปีศาจ รวมถึงความเชื่อที่ว่า โรคบางอย่างก็มาจากสิ่งที่ไม่เห็น เช่น ภูตผีปีศาจ ตัวอย่างเช่น คนไม่สบายก็เชื่อกันว่า ถูกภูตผีปีศาจทำให้ป่วย หากมีคนป่วยเสียชีวิตก็จะถูกมองว่า ผีสางมารบกวน ทำให้เสียชีวิต ส่งผลให้คนกลัวอำนาจของภูตผีปีศาจ จึงได้สร้างยันต์เพื่อป้องกันหรือขับไล่ภูตผีปีศาจให้ออกไป (3) อำนาจวิเศษ ลวดลายสัตว์ส่วนใหญ่มักจะเป็น

รูปมังกร รูปหงส์ รูปเสือ เป็นต้น ซึ่งในสมัยโบราณ มังกรถูกมองว่าเป็นสัตว์วิเศษอย่างหนึ่งที่เป็นอำนาจของจักรพรรดิ จักรพรรดิในสังคมจึงถูกมองว่าเป็นร่างมนุษย์ของมังกร ส่วนหงส์จะแสดงถึงอำนาจของผู้หญิงที่มีตำแหน่งสูงสุด เช่น ราชินี เป็นอำนาจที่มากว่กับมังกร ขณะที่ลายยันต์เสือ เสือเป็นสัตว์ดุร้าย เป็นสัตว์ที่มีพลังและอำนาจสูง มนุษย์เชื่อว่า ลายยันต์เหล่านี้สามารถส่งพลังอำนาจให้แก่ตัวเอง และสามารถใช้พลังจากยันต์เพื่อให้ได้อำนาจจากสังคมอีกด้วย (4) ความเชื่อเทพเจ้าในลัทธิเต๋า ยันต์ฮู้ที่แพร่หลายในสังคมจีนมาจากความเชื่อลัทธิเต๋า ลัทธิเต๋าเป็นลัทธิที่เกิดขึ้นในสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นลัทธิที่รวบรวมความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีน และใช้ยันต์ฮู้เป็นเครื่องมือในการสืบทอดปรัชญาของลัทธิเต๋า ช่วยมนุษย์แก้ปัญหาชีวิตและรักษาโรคต่าง ๆ ทำให้มนุษย์มีที่พึ่งพิงทางใจและคลายความทุกข์ เป็นสิ่งที่ศาลเจ้าเต๋าสื่อยังสืบทอดต่อกันมาและชาวจีนบางพื้นที่ยังนับถือและมีความเชื่อเรื่องนี้อยู่ในปัจจุบัน และ (5) ความเชื่อไสยศาสตร์ ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ในยันต์ฮู้แบ่งออกเป็นไสยศาสตร์ขาวและไสยศาสตร์ดำ เหมือนความเชื่อด้านนี้ในยันต์ไทย ไสยศาสตร์ขาวนำมาใช้ผ่านยันต์ฮู้เพื่อตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น เรียกทรัพย์ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน รักษาโรค คุ้มครองปกป้อง ขณะที่ไสยศาสตร์ดำถูกนำมาใช้ผ่านยันต์ฮู้มาเพื่อทำให้ชีวิตและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้อื่นมีอันเป็นไปในทางที่ไม่ดี ประสบกับความพิบัติ

2.4 ภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในยันต์ฮู้จีน

ภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในยันต์ฮู้พบ 4 ประการ ได้แก่

2.4.1 สื่อแห่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาที่สื่อผ่านความเชื่อของชาวจีนโบราณที่เกิดจากความไม่รู้ ความกลัวธรรมชาติ ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของซินแสคนหนึ่งที่ว่า

ในสมัยนี้ พวกหนูเป็นวัยรุ่น ส่วนใหญ่ก็มองยันต์ฮู้เป็นความเชื่อเรื่องมกาย เป็นไสยศาสตร์ แต่ถ้าเราค้นหาต้นกำเนิดของยันต์ฮู้จะเห็นได้เลยว่า ยันต์ฮู้เป็นสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาของคนโบราณ เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ คนโบราณเขาต้องป้องกันตัวเอง อธิบายสิ่งที่อธิบายไม่ได้ในยุคนั้น

(Ling Qin, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2565)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คนในยุคปัจจุบันเข้าไม่ถึงภูมิปัญญาของยันต์ฮู้ ไม่ได้สนใจที่มาที่ไปของยันต์ฮู้ จึงมองยันต์ฮู้ว่าเป็นเรื่องมกาย ไสยศาสตร์ ทั้งที่ความจริงแล้วยันต์ฮู้แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาของคนโบราณที่พยายามใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ พยายามอธิบายในสิ่งที่ไม่รู้เป็นภูมิปัญญาที่แสดงถึงต้นกำเนิดของยันต์ฮู้ด้วย

2.4.2 ภูมิปัญญาในการดึงคนเข้าหาคำสอนของลัทธิเต๋า ด้วยความศรัทธาที่มนุษย์มีต่อลัทธิเต๋า ทำให้มนุษย์ใกล้ชิดกับศาสนา และนำหลักคำสอนในลัทธิเต๋ามาช่วยคลายความทุกข์และแก้ปัญหาชีวิต ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของซินแส Yu Daoxing ที่กล่าวว่า

ผู้ที่สืบทอดเขียนยันต์ผู้จะมีข้อปฏิบัติและข้อห้ามในการเขียนยันต์ผู้
เมื่อเราเขียนยันต์ เราต้องทำความสะอาดร่างกายและจิตใจก่อน ท่องคาถาและ
เชิญเทพเจ้ามาช่วย หากเราคิดไม่ดี พลังก็จะมาจากสิ่งที่ไม่ดี ซึ่งผิดหลักคำสอน
ของลัทธิเต๋า และเมื่อเราให้ยันต์ผู้แก่ผู้ศรัทธา ก็ต้องสอนเขาให้ใช้ในทางที่ถูก
ไม่อย่างนั้นเทวดาก็จะไม่ปกป้อง ไม่ช่วยแก้ปัญหาอย่างที่ขอ

(Yu Daoxing, สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2566)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาวจีนโบราณได้นำยันต์ผู้ที่ได้รับ
อิทธิพลจากหลักคำสอนของลัทธิเต๋ามาใช้เป็นสื่อถึงผู้ที่ศรัทธาให้เข้าถึงหลักคำสอนในลัทธิเต๋า ปฏิบัติตน
อยู่ในกรอบของความดี ถือเป็นมาตรการควบคุมผู้ที่สืบทอดวิชาและผู้ที่มีความเชื่อให้ใช้ยันต์ผู้ไปในทางที่ดี
เพื่อจะได้ช่วยแก้ไขปัญหาชีวิต และไม่ให้นำไปใช้ในทางที่ไม่ดีที่สร้างความเสียหายให้แก่ผู้อื่น

2.4.3 ภูมิปัญญาที่เป็นศิลปะที่แสดงถึงวัฒนธรรมของลัทธิเต๋า ตัวอักษรที่เขียนยันต์ผู้ถูก
มองว่าเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า มีศิลปะการเขียนที่สวยงาม ดังตัวอย่างคำให้
สัมภาษณ์ของซินแสคนหนึ่งว่า

ถ้าไม่ใช่ผู้สืบทอดวิชา บางที เราจะมองไม่ออกว่าตัวอักษรที่เขียนใน
ยันต์ผู้คืออะไร แต่จริง ๆ แล้ว การเขียนตัวอักษรในยันต์ผู้มีศิลปะแฝงอยู่ เช่น
ตรงไหนต้องลากเส้นยาว ๆ ตรงไหนต้องเขียนตัวอักษรซ้ำ ๆ มันก็มีพลังหรือ
ความหมายต่อยันต์ เพราะเรามองว่ายันต์ผู้เหมือนเป็นจดหมายที่เราเขียนถึง
เทพเจ้า ต้องสวยงาม เทพเจ้าถึงอ่านออก มนุษย์อ่านไม่ออกก็เป็นเรื่องธรรมดา

(Ling Qin, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2565)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การเขียนยันต์ผู้เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์
ที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของบรรพชนจีนที่ผู้สืบทอดวิชาต้องปฏิบัติตาม ถือว่าตัวอักษรที่เขียนใน
ยันต์ผู้เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกับเทพเจ้า จึงต้องสวยงาม และมีกฎเกณฑ์กำหนดในการเขียน

2.4.4 ภูมิปัญญาที่ทำให้ผู้ที่ฝึกวิชายันต์ผู้เกิดสมาธิ เพราะต้องฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง ปฏิบัติ
ตัวตามคำสอนของลัทธิเต๋า และสืบทอดวิชาความรู้ของยันต์ผู้ให้แก่คนรุ่นต่อไป ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์
ของซินแสอีกคนหนึ่งว่า

อย่างที่ผมพูดเมื่อกี้ ก่อนที่เราจะเขียนยันต์ผู้ เราต้องทำความสะอาด
ร่างกาย และจุดธูปเทียน นั่งสมาธิ กล่าวความต้องการของผู้ศรัทธาหรือเราเอง
ให้เทพเจ้าฟังก่อน แล้วค่อยเขียน ระหว่างเขียนก็ต้องทำจิตใจให้สงบ ท่องคาถา
และคำสอนควบคุมด้วย ใจร้อนไม่ได้

(Yu Daoxing, สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2566)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่สืบทอดวิชาความรู้เรื่องยันต์ผู้จะมีข้อปฏิบัติในการเขียนยันต์ ต้องฝึกจิตใจให้สงบ ปฏิบัติตัวตามคำสอนของลัทธิเต๋า และสร้างประโยชน์ในทางที่ดีให้แก่ผู้อื่น ข้อปฏิบัติข้างต้นล้วนหล่อหลอมให้ผู้สืบทอดเป็นผู้ที่เพียบพร้อมด้วยศาสตร์และศิลป์ คือความรู้เรื่องยันต์ เพียบพร้อมด้วยความดีภายในอันได้แก่สมาธิและคุณธรรม และมีความประพฤติที่ดีงาม เหมาะสมกับผู้ที่พึงทางจิตวิญญาณของคนในสังคม

3. การเปรียบเทียบความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทยในประเทศไทยและยันต์ฮู้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน

ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นมาของยันต์ไทยและยันต์ฮู้มีส่วนที่เหมือนกัน คือ เกิดจากการที่มนุษย์ในยุคโบราณมีความเชื่อเรื่องฟ้า ดิน ลม ไฟ และอากาศ แล้วนำรูปภาพเหล่านี้มานับถือบูชา ต่อมา มีการผสมผสานกับศาสนาจนสร้างยันต์ขึ้นมาเป็นระบบโดยมีภูมิปัญญา ธรรมะ หรือปรัชญา แฝงอยู่ในนั้น สังเกตได้จากโบราณวัตถุ โบราณสถาน วรรณคดี และประวัติศาสตร์ ส่วนความแตกต่างของยันต์ทั้งสองประเภทนี้มาจากศาสนาที่ต่างกัน โดยยันต์ไทยได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งเป็นศาสนาที่มาจากอินเดียโบราณ ไม่ได้เป็นศาสนาดั้งเดิมของประเทศไทย เมื่อเกิดการผสมผสานทางศาสนาและวัฒนธรรม จึงส่งผลให้ยันต์มีลักษณะแบบไทย แล้วถูกนำไปสร้างเป็นเครื่องรางของขลังต่าง ๆ รวมถึงการสักยันต์ไทยบนผิวหนัง แต่ยันต์ฮู้ได้รับอิทธิพลและพัฒนาตามลัทธิเต๋าซึ่งเป็นลัทธิดั้งเดิมของชาวจีนในสาธารณรัฐประชาชนจีน

ส่วนของรูปแบบยันต์ไทยและยันต์ฮู้ที่เหมือนกัน คือ ยันต์ทั้งสองประเภทเขียนเป็นตัวอักษร หรือรูปภาพ หรือเขียนเป็นตัวอักษรและมีรูปภาพประกอบ แต่ส่วนที่แตกต่างกัน คือ อักษรที่เขียนบนยันต์ไทยส่วนใหญ่จะเป็นอักษรขอม หรืออักษรพื้นเมืองโบราณต่าง ๆ ของไทย เช่น อักษรล้านนา อักษรธรรมทางภาคอีสาน ส่วนยันต์ฮู้เขียนเป็นตัวอักษรจีน สำหรับรูปแบบของยันต์ไทยจะมียันต์วงกลม ยันต์สามเหลี่ยม ยันต์สี่เหลี่ยม ยันต์อักษรเป็นแถว ยันต์ลูกผสมที่ปรากฏรูปแบบยันต์ที่กล่าวข้างต้นตั้งแต่สองรูปแบบขึ้นไป และยันต์รูปแบบอิสระโดยจะมีรูปพระ (พระพุทธเจ้า พุทธสาวกองค์สำคัญ) เทพเจ้า ดอกไม้ สัตว์มงคล ตัวละครในวรรณคดี หรือรูปภาพที่ผสมผสานกันแล้วล้อมด้วยอักษร แต่ยันต์ฮู้ส่วนใหญ่สร้างจากตัวอักษรจีน โดยใช้การลากเส้นยาวของตัวอักษรจีน และตัวอักษรจีนส่วนใหญ่เป็นตัวอักษรตัวเต็ม หรือใช้ตัวอักษรจีนซ้ำ ๆ กันหลายตัว เพื่อแสดงพลังของยันต์ให้มากขึ้น หรือเขียนเป็นตัวอักษรจีนตามลายมังกร ลายหงส์ ลายเสือ หรือเป็นรูปแบบที่มีลวดลายอย่างเครื่องสำริดที่ดูไม่ออกว่าเป็นตัวอักษรจีนตัวใด และวัตถุที่ใช้เขียนยันต์ฮู้พบว่า ส่วนใหญ่จะเขียนบนกระดาษสีเหลืองและสีเขียว เป็นต้น เพื่อนำมาติดหน้าประตูบ้านเรือน บนรถยนต์ หรือแม้กระทั่งพกติดตัว และเผาในน้ำเพื่อดื่มกิน ดังนั้น รูปแบบยันต์ไทยและยันต์ฮู้จึงมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยมีอัตลักษณ์พิเศษในตัวเองอย่างเห็นได้ชัด ส่วนด้านความเชื่อของยันต์ไทยและยันต์ฮู้ที่เหมือนกันมีทั้งหมด 5 ด้าน คือ ด้านพลังธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ด้านภูตผีปีศาจ ด้านอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ด้านเทพเจ้าทางศาสนา และด้านไสยศาสตร์

ส่วนที่แตกต่างกัน คือ ยันต์ไทยได้รับอิทธิพลด้านความเชื่อต่าง ๆ จากศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู รวมถึงไสยศาสตร์ โดยยันต์ไทยสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เน้นการเรียกทรัพย์ เสน่ห์ ป้องกันภัย และแคล้วคลาดเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่ยันต์ฮั่นจะการเน้นขับไล่สิ่งชั่วร้าย รักษาโรค และป้องกันภัยเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็ยันต์ไทยหรือยันต์ฮั่นพบว่ามี การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน และแพร่ขยายต่อไปยังต่างประเทศ มีเสน่ห์ทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ตามปัจจัยความเชื่อของมนุษย์ ไม่ว่าจะด้วยความไม่รู้ ความกลัว ปัญหาชีวิต หรือภาวะเศรษฐกิจ เป็นต้น มนุษย์ต้องการสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของตัวเอง คนปัจจุบันส่วนใหญ่มองว่า ความเชื่อเรื่องยันต์เป็นความเชื่อมงาย แต่จากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ความเชื่อเรื่องยันต์ทั้งสองนั้นแฝงด้วยภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ เป็นสื่อแห่งการเรียนรู้ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา โบราณวัตถุ วรรณคดี ศิลปะ และหลักธรรมคำสอน ล้วนรวบรวมอยู่ในยันต์ทั้งสิ้น ยันต์จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความหวังอันสวยงามของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในยามที่ทันทุกข์ และเป็นเครื่องหมายแห่งอัตลักษณ์พิเศษของชนชาติที่แสดงถึงวัฒนธรรมของตัวเอง

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทยในประเทศไทยและยันต์ฮั่นในสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งพบสาระสำคัญตามประเด็นที่ศึกษามีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกันที่ว่าจะเป็ความเป็นมา รูปแบบ และความเชื่อของยันต์ไทยและยันต์ฮั่นต่างก็แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาทางศาสนาหรือลัทธิในการสร้างยันต์ ซึ่งเป็นจุดที่น่าสนใจและเป็นจุดเด่นที่น่าศึกษาค้นคว้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธัญ มณีรัตน์ (2551) เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ระบบยันต์ในภาคกลางของประเทศไทยที่พบแก่นสำคัญของความเชื่อเรื่องนี้รวมลงในประเด็นของความศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสิ่งเหล่านี้นำมาใช้ประกอบเป็นรูปแบบที่สื่อถึงพระพุทธรเจ้า เทพเจ้า และหลักธรรมต่าง ๆ โดยคนโบราณถือว่าอักขระหนึ่งชุดแทนพระพุทธรเจ้าหนึ่งองค์ นอกจากนี้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในระบบเลขยันต์ของไทย เช่น อักขระโอม องค์พระ จันทร สุรย์ อุณาโลม สูญนิพพาน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายในเชิงพระพุทธศาสนาในขณะที่ยันต์ฮั่นของชาวจีนก็จะมุ่งไปในทิศทางเดียวกันในคืออำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถช่วยให้มนุษย์สมปรารถนาในสิ่งที่ต้องการได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Liu Xiaoming (1995) เรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมยันต์ฮั่นของจีน กล่าวว่า ยันต์ฮั่นเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของจีน ซึ่งมีประโยชน์ทางความเชื่อต่อมนุษย์ในสมัยโบราณ โดยให้กำลังใจแก่ผู้ศรัทธา ช่วยให้มนุษย์สามารถต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรค ซึ่งมีภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในยันต์ฮั่นสะท้อนให้เห็นว่า คนโบราณต้องการก้าวข้ามตัวเอง ก้าวข้ามข้อจำกัดของเวลา และแสวงหาความสมบูรณ์แบบของชีวิตผ่านวัฒนธรรมของยันต์ฮั่น อีกประการหนึ่ง ยันต์ฮั่นสะท้อนถึงปรัชญาขงจื้อและลัทธิเต๋าของชาวจีนโบราณ วัฒนธรรมและหลักคำสอนของลัทธิทั้งสองปรากฏในยันต์ฮั่นและถูกสืบทอดผ่านยันต์ฮั่นไม่ให้อสูญหายไป

นอกจากนั้น ยันต์ฮูยังสืบทอดตัวอักษรจีนของแต่ละชนเผ่าไม่ให้หายไปตามกาลเวลา ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็
ยันต์ไทยในประเทศไทยหรือยันต์ฮูในสาธารณรัฐประชาชนจีนถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้อ
ลัทธิหรือศาสนาที่แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาของมนุษย์ ส่วนยันต์จะเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษอย่างไรนั้นล้วน
ขึ้นอยู่กับปัจจัยของผู้สร้างและผู้ที่ใช้ ผู้สร้างต้องเข้าใจยันต์อย่างถูกต้องก่อน และสร้างยันต์เพื่อใช้
เป็นเครื่องมือเท่านั้น โดยต้องประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรมอันดีงาม มีกุศโลบายที่ดี ส่วนผู้ที่ใช้ก็ต้อง
เข้าใจว่า ยันต์เป็นสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจในความดี ให้มีสมาธิ มีจิตที่มั่นคงความดี และมีปัญญาสำหรับ
แก้ไขปัญหาชีวิตเป็นสำคัญ และช่วยกันสืบทอดวัฒนธรรมด้านนี้ให้คงอยู่อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. นอกจากวิเคราะห์การเปรียบเทียบความเป็นมา รูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของยันต์ไทย
และยันต์ฮูแล้วยังสามารถศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมในการสร้าง วิธีการเขียนยันต์ไทยและยันต์ฮู
2. สามารถศึกษาการเปรียบเทียบคติชนสร้างสรรค์ทางความเชื่อ โดยเฉพาะศึกษาเรื่องการสร้าง
ยันต์ไทยและยันต์ฮูในปัจจุบันในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้านปัญหาชีวิตและมิติทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐธัญ มณีนรัตน์. (2551). อิทธิพลของพุทธศาสนามหายานที่มีต่อระบบยันต์ในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2554). การศึกษาเชิงวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย (รายงาน
การวิจัย). สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่น.
- Liu Xiaomin (刘晓明). (1995). 中国符咒文化大观. The People's Republic of China:
Baihuazhou Literature and Art Publishing House.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

- นพดล มีมัน. (21 กุมภาพันธ์ 2566). สัมภาษณ์.
- ณัฐกานต์ จิระวณิชย์ศิริกุล. (21 กุมภาพันธ์ 2566). สัมภาษณ์.
- สีหราช จิระวณิชย์ศิริกุล. (15 ธันวาคม 2565). สัมภาษณ์.
- หทัยทิพย์ ลางคุณเสน. (1 กุมภาพันธ์ 2566). สัมภาษณ์.
- Ling Qin. (15 ธันวาคม 2565). สัมภาษณ์.
- Yu Daoxing. (17 มกราคม 2566). สัมภาษณ์.